

TANULMÁNYOK

DOI: 10.17165/TP.2017.1-2.1

BAKA JÓZSEF¹ – BELOVÁRI ANITA²**Tapasztalatok és lehetőségek: alkalmazhatóak-e a népfőiskolák történeti tapasztalatai a mai népfőiskolai működésben?**

Vajon alkalmazható-e – és ha igen, hogyan – a dán, skandináv és/vagy a német típusú népfőiskolai modell a mai Magyarországon? Vajon a hazai népfőiskolák csupán egyfajta nosztalgiát jelenítenek meg, érdekes színfoltként, alternatív tanulási keretként működnek-e majd, a felnőttképzés és közművelődés fő árama melletti periférikus szereplőként? Esetleg sikerül őket olyan szinten integrálni a magyar közművelődés, felnőtt tanulás rendszerébe, azonosítani mai funkcióikat, szerepüket a jelenlegi rendkívül diverzifikált képzési, művelődési környezetben, hogy meghatározó formái lesznek a felnőttek nem formális tanulásának? A magyar demokrácia majd harminc éve még nem adott releváns választ mindezekre a kérdésekre. Tanulmányunk történeti szemléletben vizsgálja a hazai népfőiskolák fejlődésének siker- és kudarctényezőit, illetve hogy mennyiben hasznosíthatók a hazai népfőiskola-történet tapasztalatai napjainkban? Megkísérülünk párhuzamot vonni a két világháború közti helyzet és a rendszerváltozás óta eltelt időszak között, így próbálva azonosítani a negatív tényezőket, és meghatározni a lehetséges fejlődés irányait.

A népfőiskolai eszme és megjelenése Magyarországon

A 19. sz. közepe táján új típusú, a helyi társadalmi igényekhez igazodó népművelési intézménytípus jelent meg Dániában, amely a vidéki népesség számára használható alternatívát jelentett műveltségének kiterjesztéséhez, ily módon segítséget nyújtva a század rohamos fejlődése által teremtett nehézségek sikeres leküzdéséhez, egyben az erős társadalmi öntudat megszerzéséhez, az identitás megszilárdításához. A Nikolaj Frederik Grundtvig által megálmodott, és Christen Kold által népszerűvé tett népfőiskolák sikere azonban egyértelmű módon köszönhető volt a korabeli dán társadalmi-gazdasági-politikai körülmények szerencsés összjátékának. Dániában már az előző században megtörtént a jobbágyfelszabadítás, a hátrányos természeti adottságok azonban nemcsak erre, de a földosztásra is rákényszerítették az uralkodó rétegeket. Az újonnan létrejött körülmények ugyanakkor új megközelítéseket is

¹ adjunktus, Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar² adjunktus, Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar

igényeltek. Így születhetett meg a példátlanul sikeres, egész Európa számára példaértékű szövetkezeti mozgalom. E mozgalom számára ideális művelődési keretet jelentettek a népfőiskolák. Az evangélikus lelkész Grundtvig kezdetben így fogalmazta meg céljait: „*Keresztyén hősi lelkületet teremteni az ifjúságban*” (Hodossy, 2007, p.163). Felhasználva a korszakban uralkodó romantikus ideológia elemeit, öntudatában erős, nemzeti érzelmeiben szilárd, ugyanakkor mindennapi életében sikeres agrárnépesség nevelését képzelte el, a vallás, népiesség, prakticismus talaján. Mindezt Christen Kold a gyakorlatban is megvalósította, amikor 1851-ben Ryslingben népfőiskolát kezdeményezett. A szövetkezeti mozgalmat ekkor elindító, a mezőgazdaságot éppen átalakító agrártársadalom számára ezzel megteremtették a közeget, amely a megfelelő műveltség átadására ideális volt. A parasztság számára biztosították azt a tudást, amely a szövetkezetek sikeres működtetéséhez szükséges volt, ez természetes társadalmi keresletet teremtett, ugyanakkor a fejlődő szövetkezetek biztosították a fennmaradáshoz nélkülözhetetlen háttérrel. A társadalom így kitermelte az igényeket a további, organikus fejlődéshez. A gyakorlatban ezek az eredeti dán népfőiskolák 18–30 év közötti parasztfiataloknak szervezett, önkéntes alapon szerveződő, bentlakásos intézmények voltak. Az együtt lakásnak komoly szerepe volt a képzések optimális végrehajtásában. A példa hamar követőkre talált, és egész Európában elterjedt. Ugyanakkor nem érdektelen megemlíteni, hogy elsősorban Skandináviában – köszönhetően a gyökereit meghatározó gazdasági-társadalmi körülmények itteni meghatározó voltának – nyertek el példátlan, máig tartó népszerűséget.

Magyarországon törekvés a népfőiskolák megalapítására először az 1910-es években történt. A kezdeményezések elsősorban a Gazdaszövetséghez köthetők. Így került sor 1914-ben Bajszentivánon mintegy kéthónapos gazdagimnázium megszervezésére, amelyet hasonlók követtek Nagykőrösön és Nagytétényben, és amelyeket később változatlan tartalom mellett már népfőiskolának neveztek, noha nyilvánvalóan nem voltak azok (Hodossy, 2007). S bár ugyenezen év őszére már tervbe volt véve az első népfőiskola megnyitása Kecskeméten, a világháború több évvel késleltette a valódi „első” megnyitását. Erre 1920-ban Szegeden került sor.

A két világháború közötti időszak számos – a népművelést is meghatározó – gyökeres változást hozott. Egyértelmű volt a kultuszpolitika megváltozott orientációja. Az első világháború, de még markánsabban a trianoni békeszerződés után, a hatalmi helyzet konszolidációjával egy időben, új eszközökre volt szükség, amelyek kisegítik a társadalmat a vesztes háború és a békediktátum okozta sokkhatásból, és új utakat mutatnak, új identitást teremtenek. E célt szolgálta a konzervatív gondolkodók által középpontba állított neonacionalizmus és kultúrfölény-elmélet, amelyet majd Klebelsberg Kunó emel az állami

kultúrpolitika szintjére. Ennek gyakorlatba átültetett változatára kiemelten alkalmas volt a népművelés, szűkebben a népfőiskola intézménye, amely lehetőséget adott a kultúrfölény megszerzésére a közoktatásból már kikerült, felnőtt lakosság részére is.

Az új intézmények megalapításának hátterét árnyaló ideológia felvázolásához meg kell említenünk a hivatalos kultuszpolitika által képviselt gondolatokat is, amelyek sokat elárulnak arról, mennyire rokoníthatók az itteni törekvések a skandináv kiindulóponttal. Huszár Károly már 1919-ben (Tar, 1980) világosan rámutatott az új eszmékre, amikor a keresztény erkölcs és a szociális gondolat mellett a nemzeti érzés fejlesztését tűzte ki a felnőttoktatás három legfontosabb céljául, melyek közül az utóbbi lesz majd hivatott a megváltozott gazdasági, társadalmi és politikai helyzetben új közösséget teremteni. *„Nekünk arra van szükségünk, hogy mindazt, ami ebben az országban a nemzeti múlt hagyományaiból értékes, azt fenntartsuk, erősítsük, gyarapítsuk, s hogy nemzeti életünket azokon az alapokon építsük tovább, mely alapok ezer éven át jónak és megbízhatónak bizonyultak”* (uo., p. 30) – írta. Ehhez kapcsolódik Klebelsberg, amikor így fogalmaz: *„erősíteni és öntudatosra kell tennünk a nemzeti érzést”,* majd felvillant egy új szempontot: *„...hogy olyan pacifista mezbe burkolódó kozmopolita, sőt egyenesen hazafiatlan hangulatok szélesebb rétegben a fejüket fel ne üthessék, aminőket 1918 végén és 1919 elején elhatalmasodni láttunk”* (i. m., p. 134). Az eszmei alapokon nyugvó közösség megteremtése tehát kimondott kormányzati cél volt, a népművelés kézenfekvő eszközként pedig rendelkezésre állt, és felhasználásra is került.

A népfőiskolák iránti felfokozott érdeklődést pedig indokolja a népművelés célközönségeként újonnan fókuszba állított társadalmi réteg: a parasztság is. A népfőiskolák ugyanis, szemben a szabadegyetemekkel, illetve a kimondottan urbánus környezetben kialakult néppalotákkal vagy a settlement mozgalommal, egyértelműen vidéki környezetben gyökerezett. Márpedig az új népművelés figyelme a két világháború között egyértelműen a vidéki népességre irányult. Az 1907-es szabadtanítási kongresszus állásfoglalása még az iparosodó, erősen urbanizálódó dualizmus kori feltételeket tükrözi vissza:

„A szabad tanítás szervezésében elsőrendű kérdés az, hogy a szabad oktatásba kik vonandók be? Nálunk a népszerű tudományos előadásokat eddig nagyjából a középosztály számára rendezték. Csak újabban tért át a felnőttoktatása a széles néprétegek, különösen a munkások képzésére. [...] A szabad tanítás tevékenységének súlypontját tehát a kisebb műveltségű néprétegek, főként pedig a munkásság képzésére kell helyeznünk” (Vörösváry (szerk.), 1997, p. 7).

1919-ben már a következő véleményt olvashatjuk: *„elhanyagoltuk a falut [...] megfélelvezvén arról, hogy a magyar életnek igaz mivolta, értelme s célja a földben s a faluban van. Az igazi magyarság színe-java, számbeli többsége falulakó s a falu szellemi környezetéhez tartozik”* (Fekete, 1919, p.4). És ez a gondolat a következő évtizedekben csak tovább erősödött. A város, és persze elsősorban a munkásság ugyanis egyértelműen kompromittálta magát a kormányzó erők szemében az 1918–19-es forradalmi hullámmal. A „romlatlan falu” és a „bukott város” összehasonlításából pedig az előbbi került ki győztesen. Az agrárnépesség felértékelődése a ’30-as évek népi írói mozgalmával új erőre kapott.

Mindezen körülmények hatására Magyarországon a két világháború között két nagy hullámban került sor népfőiskola-alapításokra. Az első 1920-ban kezdődött, kimondottan rossz pénzügyi és mentális körülmények között, a másodikra – a „népfőiskolák aranykorára” – pedig az 1930-as évek második felében került sor. A két időszak között alapvető különbségek figyelhetők meg.

A ’20-as években fő kezdeményezőként a Gazdaszövetség, illetve maga az állam jelent meg, szoros összefüggésben a kultúrpolitikával. Noha a ’20-as évek népfőiskolái az állam támogatásával jöttek létre, ez nem feltétlenül terjedt ki a finanszírozásra. A kaposvári népfőiskola 1925–26-os költségelőirányzatából például kiderül, hogy a 34.170.000 koronás szükségletek finanszírozásában a VKM csupán 3.000.000-s „adománnyal” vett részt³. Ez egybecseng azzal a ténnyel, hogy a Horthy-korszak kormánya számára a centralizáció elsősorban az ellenőrzés, illetve az ideológiai tartalom meghatározását jelentette, egyéb területeken – hasonlóan a dualizmus kori megközelítéshez – a népművelés társadalmi feladatot jelentett. A feladatra létrehozott Népművelési Bizottságok hálózatának anyagi háttere rendezetlen volt, és a korszakban végig problémákat okozott. A különbséget Kaposváron elsősorban a vármegyei alispánhoz intézett változatos tartalmú kérvényekkel próbálták pótolni, de szerepelt a repertoáron a jótékonyági bál, illetve a műkedvelő előadás is. Természetesen nem szabad figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy a népfőiskolák nem voltak ingyenesek, komoly tandíjat kellett fizetni (Belovári, 2009).

Mindezek ellenére a ’20-as években valóságos népfőiskola-alapítási láz tört ki. H. Sas Judit állítása szerint – amelyet például Kovalcsik József is átvett, és Felkai László is támogat –, *„1925-ben az ilyen tanfolyamszerű népfőiskolák száma 70 körül mozgott az országban”* (H. Sas, 1963, p. 72, Kovalcsik, 1986, p. 235, Felkai). Romsics Ignác így sorolja a legkorábbi alapításokat: *„elsőként 1920-ban Szegeden, majd 1921-ben Esztergomban, 1922-ben*

³ SML V. Kaposvár Város Polgármesteri Hivatalának iratai, 5423/ 1938. Érkeztetési iktatószám: 508/1926. szám

Jászberényben, Jászárokszálláson és Nagykőrösön jelentették be népfőiskolák indítását” (Romsics, 2002, p. 148). T. Kiss Tamás listája némileg különbözik: „1920 decemberében Szegeden nyílt meg az „első igazi” intézmény. [...] A kezdeményezéshez 1921-ben Esztergom, majd Hódmezővásárhely és Csongrád is csatlakozott” (T. Kiss, 1998, p. 223), Hodossy Sándor Szegeddel kapcsolatban szintén egyetért, „eztán Kecskeméten és Mezőkövesden 1922-ben, majd a Nógrád megyei Szandán 1925-ben kezdődött meg a munka” (Hodossy, 2007, p. 165). A bizonytalanság nem véletlen. A népművelés-történet e szakasza még erősen feltáratlan. Mégis érdemes e helyszíneket megemlítenünk, ha arra keressük a kérdést, mennyire lehetett sikeres a népfőiskolai módszer Magyarországon a két világháború között, mennyire teljesítette be a célt: öntudatában és gazdasági erejében felemelni az agrárnépességet.

A népfőiskolai cél, ami olyan sikeres volt Dániában, Magyarországon már a kezdeteknél hátránnyal indult, amelyek az eltérő gazdasági-társadalmi körülményekből adódtak. Erdei Ferenc, a paraszti társadalom problémáira érzékeny kortárs falukutató író így fogalmaz: „...az északi példák nagyon különös esetek, és csak a maguk helyén van értelmük, nem pedig lemásolni való minták. Ott ugyanis nem az történt, hogy egy időből kiesett és válságba jutott parasztságot igyekezett egy hasonlóképpen elavult és válságba került középosztály népfőiskolák által felemelni, hanem az alkalmas történelmi időben maga a parasztság úgy reagált a ráköszöntött válságra, hogy néhány – de vele tökéletesen szolidáris »középosztálybelivel« – saját akciójával segített úgy magán, hogy gazdaságilag a szövetkezetekkel és a kulturálisan népfőiskolával maga szabadította és emelte fel önmagát” (Erdi, 1940, p. 1–2).

A magyar agrárnépesség, noha az ország természeti adottságai jóval szerencsésebbek voltak az északi országokénál, úgy gazdaságilag, mint mentálisan sokkal rosszabb állapotban volt, mint a 19. sz.-i dán. A magyar földbirtokos réteget nem kényszerítették rá a körülmények a jobbágyszabadítással egy időben a földosztásra, így a volt jobbágyság nem nyerték el azt, ami öntudatukat és önállóságukat megnövelhette volna: a gazdasági önállóságot. „Lényegében a paraszti népesség 69,52%-a tartozott az agrárproletárok sorába” – írja Borbáth Erika – „akik alkalmi munkavállalással teremtették meg a család létezésének minimális anyagi feltételeit. A paraszti népesség ilyen arányú szerkezeti torzultságának egyik oka a nagybirtok óriási ereje, az aránytalan földbirtokmegosztás” (Borbáth, 1989, p. 16–17). A parasztság felemelkedése lehetetlen volt mélyreható földreform és ezzel együtt járó társadalmi átalakulás nélkül. Földes Ferenc szavaival: „nem a népfőiskolák tették a dán parasztot azzá, ami a háború előtt volt, hanem az alapos földreform” (Földes, 1957, p. 133). Erre a két világháború között nem került sor.

Az anyagi nyomor szinte természetes velejárója a szellemi hátrány. E hátrány ledolgozására a magyar parasztság saját erejéből nem volt képes. S mindezt még a leghétköznapibb dolgok is hátráltatták. Ha megvizsgáljuk a '20-as évek alapításait, feltűnik, hogy városok, regionális központok voltak többségben. Somogyban egyenesen a megyeszékhelyen szerveztek népfőiskolát. Márpedig ez az agrárnépesség túlnyomó többségét kitevő agrárproletariátus számára elérhetetlen volt, a közlekedés fejletlensége miatt. S bár a területi eloszlás a '30-as években javult – sikeresebbek is voltak az akkori programok –, jelentős áttörés nem következett be. A '20-as évek parasztjai még a népfőiskola szó jelentésével sem igen voltak tisztában – többnyire még a döntéshozók sem –, a '30-as években az érdeklődés már jelentősebb volt. Közvetlenül a háború előtt és alatt egyre szaporodtak a bentlakásos, az eredeti modellhez jobban hasonlító intézmények is, amelyek eszméikben is követték az öntudat megnövelését, a felelős állampolgárok kinevelését célzó eredeti elképzeléseket, sokkal határozottabban, mint a '20-as évek alulfinanszírozott, és 10 éven belül elsorvadó népfőiskolái.

Az „aranykor” sajátosságai

A népfőiskola-alapításban a '30-as években az egyházak vállaltak vezető szerepet, melyben szerepe volt a belső evangelizáció igényének, illetve az ennek nyomán megerősödő egyházi tömegszervezeteknek. Protestáns szervezésben 1936 és 1948 között 57 népfőiskoláról van adat (Kovács, 1994), a katolikus szervezetek közül egyedül a KALOT 20-at üzemeltetett, ezek közül az első 1940-ben Érden kezdte meg működését (Balogh, 1998).

Az Országos Szociális Felügyelőség 1942-es kérdőíves felmérése szerint 70 felekezeti népfőiskola, közel 30 helyi szervezésű tanfolyam és tucatnyi egyéb népfőiskola – összesen 118– működött Magyarországon. A felekezeten kívüli népfőiskolák közül a közigazgatás átszervezéséhez kapcsolódó tatai és a szociáldemokrata szellemiségű pesti és budapesti volt a legjelentősebb. Népszerűségük oka volt az is, hogy a polgárosodás, a modernizáció hívei a parasztság polgárosodását, a közhatalom demokratizálódását méltatták tevékenységükben, a népi írók, szociográfusok, falukutatók, baloldaliak a társadalmi forradalom, a nemzeti szolidaritás eszközét látták bennük.

1941-ben a KALOT, KALÁSZ, KIE, KLE részvételével Népfőiskolai Tanács alakult. 1940-ben, Móricz Zsigmond kezdeményezésére megalakult a Magyar Írók Első Népfőiskolai Községe. Munkásságuk jelentőségét elsősorban az adja, hogy ma is ható elméleti és gyakorlati szakmai alapvetéseket fogalmaztak meg. Tagságuk a népi írókra épült, többek között olyan kiemelkedő személyiségekre, mint Németh László, Illyés Gyula vagy Erdei Ferenc. Elsődleges fórumuk a *Kelet Népe* folyóirat lett. Boldizsár Iván javaslatot tett egy Magyar Népfőiskolai

Társaság megalakítására is. A központi kísérleti népfőiskola létrehozásával kapcsolatban fontos népfőiskolai alapelveket fogalmaztak meg. A móríci küldetésnyilatkozatot – „Jobb polgárt, jobb hazafit, jobb embert” – a gyakorlati működést szabályozó elvekkel töltötték meg. Ezek szerint a népfőiskola növendékei nem tanulók, hanem baráti alapon meghívott község-alapítók, az iskolaszervezet valódi universitasként működik, elsősorban főiskolás korú fiatal felnőttek számára. Megfogalmazták a tananyag szabadságának (a résztvevők maguk alakítják), a vizsgamentességnek a követelményét, az államtól való függetlenség igényét. Konceptiójukban a népfőiskolának, az elsajátított tudásnak, műveltségnek az életben való előbbre jutást kell szolgálnia. Erdei programja szerint az éppen most szükséges általános és mindennapi tudás elsajátítását kell célul kitűznie. A célcsoportot, a vidéki népesség jelentős részét jellemző szavai mai aktualitást is hordoznak: *„a kialakult rettenetes életberendezési és szellemi zavarban kell hozzájuttatni őket a civilizáció eszközeinek ismeretéhez és a szellemi élet komoly ízeinek kóstolásához. Nem tudják, hogyan építsenek házat, öltözködjének, táplálkozzanak [...] s amikor [...] teljes szellemi barbárságban élnek, mert ami paraszt kultúra volt, az már nem él közöttük, a másik kultúrából pedig a szemetjét ha megtanulhatják”* (Szigeti Tóth, 2013, p. 51). Olyan felszabadult, autonóm személyiségek kialakulását kell segítenie, akik ezzel a tudással felvértezve nem hagyják el a falut, hanem saját településük „értelmességeként” hasznosítják. Álláspontjuk szerint a népfőiskola finanszírozását csak kisebb részben állami pénzből, nagyjából a falusi társadalom (a kisbirtokosok) támogatásával kell biztosítani.

A két világháború közti időszakban az országos és a helyi szint közötti tervezett szervezeti és funkcionális térségi hálózatépítés nehezen mutatható ki. Leginkább a megye jelenik meg térbeli keretként, de megtalálható a járási léptékű hatáskör (a tatái népfőiskola, Magyary Zoltán vezetésével, a Magyar Közigazgatás Tudományi Intézet fenntartásában). 1945 után Rácz István, a sárospataki főiskola igazgatója a megyénél kisebb, természetes tájegységet tartotta a népfőiskolák területi szerveződési keretének.

1945–48 közti időszakban a szabadművelődés rendszerében egyfajta kontinuitás figyelhető meg; a legjelentősebb változás, hogy a népfőiskolák helyet kaptak az államilag szabályozott művelődési rendszerben. A Szabadművelődési Tanácsban a népfőiskolai ügyek irányítója Szathmáry Lajos lett, a népfőiskolák pedig az újonnan alakuló szabadiskolai hálózat részei lettek.

Vajon hogyan alakult volna a népfőiskolák jövője, ha a II. világháború után egy nyugat-európai típusú demokratikus berendezkedésű állam jön létre Magyarországon? A kérdés

hipotetikus, a modell nem tudta kifutni magát, mert 1948-ban az új hatalom bezáratta a népfőiskolákat.

Tetszhalott állapot a pártállami rendszerben

A 60-as évek végétől a mozgalom továbbélését az egykori népfőiskolás diákok összefövetelei jelentették egy-egy volt népfőiskolai vezető otthonában. A veszprémi, nagytarcsai és a sárospataki találkozások ugyan a „túrt” kategóriába tartoztak, mégis rendszeressé tudtak válni, és az évek múlásával hatásuk is erőteljesebbé vált. 1982-től már megjelentek szándékok a mozgalom rehabilitálására, esetleges újjáélesztésére; felmerült a kérdés, ki legyen a folyamat gazdája, ernyőszervezete. A diktatúra korlátozott és irányított demokratizálódási folyamatában több úton indultak a népfőiskolai kezdeményezések. A Magyar Népművelési Intézet Vitányi Iván vezetésével szándékozott a népfőiskolai mozgalmat ernyője alá vonni, egyeztetések indultak a politikai hatalommal. Kezdetben úgy tűnt, hogy a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsa is támogatja egy központi népfőiskola létrehozását. A Művelődési Minisztérium a TIT-et bízta meg a népfőiskolai kezdeményezések gondozásával. A Hazafias Népfront is elkezdte maga köré gyűjteni a népfőiskolai kezdeményezéseket, támogatta az 1983-ban országos szövetséggént megalakult Népfőiskolások Baráti Körét. 1983-tól alulról szerveződő népfőiskolai körök alakultak (Alsónyék, Veszprém, Kecskemét stb.). Siófokon elindult egy Népfőiskolai Polgárképző Iskola, a TIT gondozásában működtek a zalaegerszegi, pécsi, igali, kővágóörsi, nagyvázsonyi, kiskunhalasi, csátaljai népfőiskolák/faluszemináriumok – népfőiskolások szervezésében, illetve népfőiskolai szellemiségben (Sári, 2011).

Ebben az időszakban alakultak ugyan kvázi civil népfőiskolai szerveződések, kezdeményezések, de alapvetően az állami szervezetrendszer intézményei, illetve az államhoz kötődő országos hálózatok feladatai közt kívánták meghatározni a népfőiskolák szervezését.

A múlt tanulságai. Párhuzamok – korlátozó tényezők és lehetőségek

A rendszerváltozás, majd az uniós csatlakozás teremtette új politikai, társadalmi, gazdasági térben a népfőiskolai mozgalom is újjáéledt. A két világháború közt nálunk is követett elvek – a társadalmi-gazdasági változások kihívásainak való megfelelés, a tradíció és modernitás együttessége, nemzet, vallás, népiesség, praktikizmus, aktív állampolgáriság, szövetkezeti működés, szociális gondolat, közösségépítés – jelenleg is élnek a mozgalomban.

A móríci küldetésnyilatkozat – „jobb polgárt, jobb hazafit, jobb embert” ma is az Magyar Népfőiskolai Társaság folyóiratának mottója. A megváltozott környezet ellenére lényegi kérdések napjainkban is hasonlóak a két világháború közt felvetettekhez. Amikor a hazai népfőiskolák sajátosságait, lehetőségeit, fejlődésük korlátozó tényezőit keressük, a múlt és jelen közötti párhuzamokat és eltéréseket kíséreljük meg azonosítani.

A népfőiskolák száma, típusai

A 80-as évek végétől országos lefedettségre törekvő hálózatok, helyi népfőiskolák éledtek újjá, illetve jöttek létre; összességében rendkívül extenzív fejlődés indult a szervezetek számát illetően. Megalakult a KALOT hálózata, a Magyar Népfőiskolai Kollégium, a Magyar Népfőiskolai Társaság, létrejött a Lakitelek Népfőiskola és sok más népfőiskolai szervezet. A KSH szerint a jogi személyiségű népfőiskolák száma az ezredforduló éveiben 150-160 körül mozgott. A skandináv bentlakásos népfőiskolák ugyan mások, mint a hazai, sokszor tanulókörszerű népfőiskolák, mégis ekkor Dániában „csak” 102, Svédországban 132, Finnországban 93, Norvégiában 80 népfőiskola működött. A 2010-es években a hazai törvényszéki nyilvántartásban 70–80 közötti a népfőiskola néven bejegyzett szervezetek száma. Napjainkban is jelentős a népfőiskolai tanfolyamok, tanulóörök, előadás-sorozatok száma, aránya, kevés a dán típusú bentlakásos népfőiskola. Alapvetően ma sem a népfőiskolák számával van probléma (Dániában sincs több), hanem az önmagukat népfőiskolának nevező szervezetek erőforrás-korlátozottságával.

A művelődési rendszerbe való integráció lehetőségei

Ma a szabályozó rendszer gyakorlatilag bárkinek megengedi, hogy felnőttképzést szervezzon és folytasson. A két világháború közti időszakhoz képest új kihívás, hogy kialakult egy, a népfőiskolák számára rivális felnőttképzési, közművelődési struktúra: az iskolarendszerű szakképzés, felnőttoktatás intézményei (dolgozók iskolái, lehetőségek az oktatás minden szintjén, számtalan területen); egy sokszínű nonprofit/civil szektor; a társadalmi, egyházi szervezetek a nemformális tanulás színtereként; a vállalatok mint tanulószervezetek kínálata; a kulturális, közművelődési szervezetek saját (nem népfőiskolai) hagyományaiknak, profiljuknak megfelelően, sokszor nem is szervezett felnőttképzési folyamat keretében, hanem közművelődési, szabadidős tevékenységként értelmezve végzik a felnőttek tanulásának segítését. Emellett számtalan, nem felnőttképzési (szociális, egészségügyi, stb.) szervezet jelent meg regisztrált felnőttképzést folytató intézményként a palettán. A hazai felnőttképzési

rendszer szakképzésközpontú, háttérbe szorulnak az általános képzések és képzők. Ez a trend Európában is; a munkaerőpiac szükségletei, a szakképzés dominanciája érvényesül az oktatásban és a felnőttképzésben. Még a skandináv országokban is vita van arról, hogy az alapvetően általános képzéseket vállaló népfőiskolák mennyiben ragaszkodjanak ehhez a tradícióhoz, illetve mennyiben vállaljanak szakképző funkciókat is. A cél gyorsan, hatékonyan szakmai kompetenciát adni, és ebbe nem fér bele semmi kitérő és „bolondos év” mondjuk egy népfőiskolán (Reich, 2010).

Hazánkban ez a direkt munkaerőpiaci szemlélet fokozottan érvényesül a döntéshozók és a társadalom tagjai körében is. A hazai állami, nonprofit felnőttképzési kínálatból hiányoznak az olyan komplex (személyiség- és közösségfejlesztő) szolgáltatók, mint a skandináv típusú, rendkívül sokszínű, színvonalas képzéseket kínáló, bentlakásos népfőiskolák.

A szocializmusban az állam kiépített egy, a művelődési ház típusú intézmények és főállású állami/önkormányzati alkalmazású népművelők által szervezett közművelődési rendszert, amely minden problémája ellenére mélyen beágyazódott a társadalomba, és napjainkban is a közösségi művelődés legelterjedtebb megvalósulási kerete. Hogyan lehetne megvalósítani a népfőiskolák rendszerszerű integrációját ebbe a rendszerbe jelentős vélt vagy valós érdeksérelmek nélkül? Világosan meg kellene határozni a hagyományos közművelődési szervezetek és a népfőiskolák szerepét, funkcióit, tevékenységi területeit – minimalizálva a hatásköri konfliktusokat, a párhuzamosságokat, meghatározva az együttműködés kereteit. Ahol a szereplők nem egymástól veszik el a mozgásteret, hanem egyfajta szinergikus kölcsönhatásban működnek.

Mennyiben változott napjainkra a népfőiskolák célcsoportja?

A népfőiskolák hagyományosan kiemelt célcsoportját a fiatal felnőttek, parasztfiatalok, alkotják. Noha több népfőiskola (pl. Lakitelek), a népfőiskolai hagyományoknak megfelelően, nagy gondot fordít a fiatal, leendő helyi vezetők kiképzésére, mégis az egyik legnagyobb kihívás a fiatalok nagyobb arányú bevonása mind a programokba, mind a szervezői munkába. A népfőiskolák elsődleges célcsoportja jelenleg is az előregedő népességszerkezetű falusi, kisvárosi, vidéki népesség, a vidék, ahol a földbirtok szerkezet ma is lényeges tényező. A célcsoport területi szempontból tehát nem változott, annál inkább társadalmilag. Ez a népesség szakma-, foglalkozásszerkezet, életmód tekintetében is sokkal differenciáltabb. Már jellemzően nem mezőgazdasági tevékenységet folytat, kulturális szokásai is átalakultak. Ugyan mára a parasztságról mint társadalmi nagycsoportról nem beszélhetünk, a célterület és lakossága viszont ma is a vidék gazdaságilag és kulturálisan hátrányos helyzetű népessége, és a

népfőiskolák ma is kiemelten foglalkoznak a mezőgazdasághoz kötődő, szövetkezeti, vidékfejlesztési képzésekkel. Az ország tér- és településszerkezete, és annak társadalmi-gazdasági jellemzői a felnőttképzés számára napjainkban is komoly kihívást jelentenek. A hagyományos állami, for-profit felnőttképzők számára az aprófalvas, városhiányos térségek, az itt élők jelentős része elérhetetlen. A helyi aktivitásra, igényekre épülő, a helyi élethez alkalmazkodó, közösségi alapú, tanulókör jellegű helyi népfőiskolák a hátrányos helyzetű települések lakóit nagyobb eséllyel tudják bevonni az életminőséget javító közösségi tanulási folyamatokba.

A népfőiskolai szervezetek széleskörű országos területi lefedettséggel rendelkeznek. Mindazonáltal ez a területi kép korántsem kiegyensúlyozott. A szervezetszámot tekintve a megyék között jelentős eltérések vannak: a kistérségi térképen szembetűnő egyfajta szigetszerűség, a népfőiskolával ellátott és ellátatlan kistérségek összefüggő területi tömbökben való megjelenése. A szervezetek regionális eloszlása azt mutatja, hogy a rosszabb gazdasági, társadalmi mutatókkal rendelkező régiókban van a legtöbb népfőiskola, a rosszabb helyzetben lévő régiók kistérségei rendelkeznek a legnagyobb százalékban népfőiskolával, és abszolút számban is ezekben a régiókban van a legtöbb népfőiskolával ellátott kistérség (Baka, 2012).

A népfőiskola fenntartói, finanszírozás alakulása

Ahogy a múltban a Gazdaszövetség, ma is lehetséges szervezési keretet jelentenek az országos civil, társadalmi, szakmai szerveződések (pl. Falufejlesztők Társasága). Az egyházak ugyan ma is működtetnek szervezeti rendszerükön belül népfőiskolákat (KALOT, Magyar Népfőiskolai Kollégium), és több népfőiskola kötődik egyházi intézményhez, közösséghez, de az egyházak népfőiskola-szervező jelentősége ma már lényegesen kisebb. A népfőiskolák jellemzően önálló civil szervezetek, de vannak példák a felsőoktatáshoz kötődő, önkormányzatok által szervezett, támogatott, művelődési házhoz, egyéb országos szervezethez kötődő népfőiskolákra is. E tekintetben lehetséges szervezetfejlesztési irány lehetne a különböző országos szövetségek (nyugdíjas, ifjúsági stb.) által, a saját hálózataikon belül működtetett népfőiskolák létrehozásának ösztönzése.

Ma is aktuális kérdés, hogy társadalmi vagy állami/politikai feladat-e a népfőiskolák szervezése. Tény, hogy a két világháború között az iskolán kívüli közművelődés, tanulás megszervezését, működtetését az állam alapvetően a társadalom feladataként határozta meg. A népfőiskolák szervezéséről, működtetéséről maguk a népfőiskola-szervezők is így gondolkodtak. Ez részükről alapvetően összefüggött az államtól való politikai függetlenség

igényével. A világi és egyházi értelmiség vált fő szervezőjévé, és széles körű társadalmi ismertség hiányában, az alulról szerveződés korlátai ellenére is sikeres tudott lenni. Az állam ideológiai támogatása – annak ellenére, hogy nem volt meghatározó szerepe a finanszírozásban –, a szabályozó rendszer segítette terjedésüket.

Az állam a rendszerváltás után nyomatékos figyelmet tanúsított a népfőiskolák iránt, de ez a figyelem kétarcú, akárcsak a két világháború között. Az állam ma sem biztosítja azokat a szervezési, működési feltételeket, amelyek megalapoznák a népfőiskolák társadalmi, gazdasági súlyának növekedését. A népfőiskolai tevékenység alapvetően közfeladat, közérdeket testesít meg, jellemzően nonprofit formában. Tisztán piaci kereslet/kínálat alapon nem lehet népfőiskolai tevékenységet végezni, és ez a népfőiskola jellegétől is idegen lenne. Ma a résztvevők anyagi hozzájárulása a képzési költségekhez csak szűk körben vehető igénybe, ezért állami/önkormányzati támogatás szükséges ahhoz, hogy a gyakorlat széles körben elterjedjen, és hosszú távon működőképes legyen.

A hazai népfőiskolák máig egyszerre élik meg a törvényen kívüliség-belüliség állapotát, amennyiben ma sincs népfőiskolai törvény, viszont a népfőiskola a kulturális törvényben említésre kerül. A törvényi szabályozás a közművelődés rendszerébe helyezi a népfőiskolákat. A törvény népfőiskola-definíciója a magyar népfőiskolai hagyományokat is megjeleníti. A népfőiskola e szerint *„olyan felnőttoktatási célú tanfolyamokat szervező, helyi önszerveződés alapján létrejött szervezet, amelynek pedagógiai programja a szakismeretek átadásán túl személyiségfejlesztő (állampolgári, közéleti) elemet is tartalmaz, s melynek lebonyolítási, oktatási rendszerét, a résztvevők maguk is alakíthatják”*⁴. A törvény 2012-es módosítása a megyei közművelődési szakmai szolgáltató szervezet szakmai segítő, támogató feladatai között említi a népfőiskolai mozgalom támogatását. A népfőiskola törvényben való nevesítése megteremtette a lehetőségét a kiszámíthatóbb állami támogatások igénybevételére, de a törvény keret jellege erre mégsem jelent garanciát. Jelenleg úgy tűnik, kevés az esély a népfőiskolák törvényi szabályozásának részletesebb kidolgozására, amely kellően segíthetné egy kiterjedt népfőiskolai hálózat működését. A rövid- és középtávú kormányzati tervekben a népfőiskolák elsősorban a vidékfejlesztés és a közművelődés területén jelennek meg. A népfőiskolai törvény megalkotása iránti igény természetesen elsősorban a népfőiskolák szívügye, de azok a feladatok, elvárások, amelyeket egyes kormányzati tervek, stratégiák, programok megfogalmaznak a népfőiskolák irányában, szintén a törvényi háttér megteremtését igénylik (Baka–Belovári, 2013).

⁴ A muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény módosításáról szóló 2012. évi CLII. tv. Magyar Közlöny 140. szám 2012. október 25. pp:24271–24281.

Hálózatosodási törekvések, stratégiai szemléletű szervezetek

A rendszerváltozás utáni időszakban az országos hatókör kiépítését célul kitűző szervezetek közül a legjelentősebb a Magyar Népfőiskolai Társaság (MNT) és a Lakitelek Népfőiskola Alapítvány. E két szervezet munkájában érhető tetten leginkább a stratégiai szemlélet is egy országos, Kárpát-medencei, az európai trendekkel kompatibilis népfőiskola-hálózat létrehozását illetően.

A rendszerváltozás első két évtizedében a Magyar Népfőiskolai Társaság volt a népfőiskolai mozgalom első számú ernyőszervezete, mind a tagszervezetek számát, a megyei táji központok kiépítettségét, az országos hálózatszervezési tevékenységet, az európai beágyazottságot tekintve. Az MNT koncepciója (Kitörési esély, 2010) épít a múltbeli hazai és európai tapasztalatokra és a jelenlegi európai felnőttképzési gyakorlatra. Tervezetük sok tekintetben az 1945–48 közti időszakban gyökerezik, és egy, az országos, megyei, járási és települési szintet is lefedő népfőiskolai hálózatot vázol fel. Ez a koncepció a népfőiskolákat funkcionálisan és szervezetileg a közművelődési (szabadművelődési) rendszerbe integrálja. A legfontosabb elvi változtatás a felnőttképzés, az intézményrendszer társadalmasításában, a civil jelleg erősítésében, a hatalomtól, a pártpolitikától való függés csökkentésében nyilvánul meg (Baka, 2011). A stratégiai tervezet – talán hazai viszonyok között túl átfogó, túl radikális, a felnőttképzés jelentős részének átalakítását igénylő jellege miatt – nem talált széles körben pozitív visszhangra az érintettek körében.

Lakitelken a rendszerváltás óta eltelt időben Magyarország infrastrukturálisan legkomplexebb intézménye jött létre, amely működtetői szándéka szerint a közösségteremtésben, a felnőttképzés módszereiben ötvözi a dán, a finn, a svéd és a német, valamint a két világháború közötti hazai népfőiskolai hagyományokat (Közhasznúsági Jelentés, 2010). A Népfőiskola hálózatépítési aktivitása 2010 után jelentősen erősödött, nagy léptékű infrastruktúra-fejlesztés és funkcióbővítés valósult meg – döntően kormányzati támogatással. A kormányzati elképzelések között szerepel egy Kárpát-medencei Népfőiskola Hálózat kiépítése, és ennek az állami költségvetés segítségével megvalósítandó programnak a Népfőiskola lenne a központi intézménye. Terveik szerint a hálózat alapvetően 3 formára épülne: térségi, járási és helyi intézmények létrehozására. A 2020-ig szóló stratégiai programban 14 új, Lakitelek-típusú népfőiskola indulna a Kárpát-medencében, ebből hét magyarországi, három erdélyi, két felvidéki, egy kárpátaljai és egy délvidéki (Közhasznúsági Jelentés, 2011). A 2016. december 31-én megszűnt Nemzeti Művelődési Intézet feladatait a lakiteleki Népfőiskola

Alapítvány által létrehozott NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. látja el⁵. Hamarosan kezdődik a Nemzeti Művelődési Intézet a Lakitelek Népfőiskola területére tervezett épületének kivitelezése⁶.

A Magyar Népfőiskolai Társaság eróziója és Lakitelek fejlődési pályája is alátámasztja, hogy mennyire befolyásolják a kormányzati döntések, források a működőképes hálózatfejlesztést Magyarországon. A népfőiskolák pozitív jövőképét vetítik előre a (Lakitelekhez kötődő) vázolt tervek, fejlesztések, de a megvalósítás irányultsága, módja több koncepcionális és gyakorlati kérdést vet fel, konfliktust hordoz magában – ezek részletes tárgyalása külön tanulmány témája lehetne.

A hazai népfőiskolák elmúlt 30 éve azt látszik igazolni, hogy helyük van (és lesz) a XXI. századi magyar művelődésben. Bebizonyították, hogy képesek alkalmazkodni a kor változásaihoz, a nem feltétlenül támogató környezeti tényezőkhez. Ma is megjelenítik a népfőiskola unikális jellegét, amelyet a tradíció és modernitás, a tolerancia és sokszínűség, a szakmai és kulcskézségfejlesztés, az ön- és közösségfejlesztő, a felnőttképzési és közművelődési szerep egységes megjelenítése alkalmassá tesznek az iskolarendszeren kívüli, a nemformális felnőttképzés és művelődés folyamatos megújítására.

BIBLIOGRÁFIA

- Baka, J. (2011). A felnőttképzés területi alapú innovációja. In: *Tudásmenedzsment*. Pécs: PTE FEEK. pp. 24–30.
- Baka, J. (2012). A Magyar Népfőiskolai Társaság szervezeti eloszlása alapvető területi kategóriák szerint. *Acta Scientiarum Socialium*, 37. sz. pp. 133–144.
- Baka, J. – Belovári, A. (2013). A népfőiskolák a társadalom szövetében – a jelen. In: Karlovitz, J. T. (szerk.): *Társadalomtudományi gondolatok a harmadik évezred elején*. Komárno: International Research Institute s.r.o. Komárno. pp. 281–286.
- Balogh M. (1998). *A KALOT és a katolikus társadalompolitika 1935-1946*. Budapest: MTA Történettudományi Intézete.
- Belovári, A. (2009). Egy kaposvári népfőiskola az 1920-as években a közigazgatási iratok tükrében. „*Acta Scientiarum Socialium* 29. sz. pp. 3–18.

⁵ 378/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet egyes központi hivatalok és költségvetési szervi formában működő minisztériumi háttérintézmények felülvizsgálatával összefüggő jogutódlásáról, valamint egyes közfeladatok átvételéről. [online] https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1600378.KOR&timeshift=ffffff4&txtreferer=00000001.TXT [2017-03-04]

⁶Bővül a Lakitelek Népfőiskola feladatköre [online] http://nepfoiskola.lakitelek.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=2373:bvuel-a-lakitelek-nepfiskola-feladatkore&catid=20:hirek&Itemid=40 [2017-03-26]

- Borbáth, E. (1989). *A népfőiskolákról*. Miskolc: B.-A.-Z. Megyei Közművelődési és Módszertani Központ.
- Erdei, F. (1940). Mire való nálunk a népfőiskola? *Kelet Népe* 1940. 9.sz. pp. 1–2. In.: Bíró, J. (szerk.) (é.n.): Erdei Ferenc: A falukutatástól a népi kollégiumokig – tanulmánygyűjtemény. pp. 104–105.
- Fekete, J. (1919). A falu s a magyar nemzeti élet. *Néptanítók Lapja* 31-32. sz. pp.4 – 7.
- Felkai, L. (2009). *A felnőttoktatás története Magyarországon*. [online] <http://ofi.hu/tudastar/problemak-kerdesek/felnottoktatatas> [2016.04.08.]
- H. Sas, J. (1963). *A magyar népművelés története II. (1920-1948)* Budapest: Ethos Alapítvány.
- Hodossy, S. (2007). Református népfőiskolák a magyar vidék felemelkedéséért. *Mediárium: (Kommunikáció- Egyház – Társadalom)* 1. évf. 2. sz. pp.163–170.
- Huszár, K. (1919). A felnőttek oktatásának jövő irányelvei. *Néptanítók Lapja* 52. évf. 38–44.sz. 1–4.o. In: Tar, K. (1980). *A magyar népművelés története – szöveggyűjtemény II/1*. Budapest: Tankönyvkiadó. pp. 29–33.
- Klebsberg (1923). Iskolánkívüli népművelési ankét – Gróf Klebsberg Kunó dr. vallás- és közoktatásügyi m. kir. Miniszter megnyitója az iskolánkívüli népművelési szakértekezleten. *Néptanítók Lapja* 56. évf. 25–26.sz. pp.1–4. In: Tar, K. (1980). *A magyar népművelés története – szöveggyűjtemény II/1*. Budapest: Tankönyvkiadó p.34.
- Kovács, B. (1994). *Protestáns népfőiskolai mozgalom Magyarországon (1936–1948)*, Budapest: Püski Kiadó.
- Kovalcsik, J.(1986). *A kultúra csarnokai I*. Budapest: Művelődéskutató Intézet. Közhasznúsági jelentés. Népfőiskolai Alapítvány. Lakitelek. [online] 2010. http://www.lakitelek.hu/nepfoiskola/index.php?option=com_content&view=article&id=1107&Itemid=59 [2013-02-07]
- Közhasznúsági Jelentés. Népfőiskola Alapítvány. Lakitelek. [online] 2011. http://nepfoiskola.lakitelek.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=1107&Itemid=59 [2013-02-08]
- N. n.,(2010). Kitörési esély. A szabadművelődési intézményrendszer jövő modellje és abban a népfőiskolák helye. In: *Művelt nép – emelkedő ország. Egy kitörési esély*. Budapest: Magyar Népfőiskolai Társaság. pp. 28–43.
- N.n. (2017). *Bővül a Lakitelek Népfőiskola feladatköre* [online] http://nepfoiskola.lakitelek.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=2373:bvuel-a-lakitelek-nepfiskola-feladatkoere&catid=20:hirek&Itemid=40 [2017-03-26]

- Reich, E. K. (2010). *Napsütés és villámlás. Grundtvig és az élethez írt dalai*. Szentendre: Budapest-Környéki Népfőiskolai Szövetség.
- Romsics, I. (2002). A magyar iskolarendszer és a népfőiskolai mozgalom a két világháború között Magyarországon. In: Pölöskei, F. (szerk.): *A falukutatók fénykora (1930–37)*. Budapest: Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum. pp. 145–151.
- Sári, M. (2011). A magyar és az európai népfőiskola történeti-funkcionális nézőpontból. In: Erdei, G. (szerk.): *Andragógia és közművelődés – Régi és új kihívások előtt a közművelődés az új évtizedben*. Debrecen: Debreceni Egyetem Neveléstudományi Intézet. pp. 292–293.
- Szigeti Tóth, J. (2013). *A népfőiskola a XIX-XX. században – szerepe és fejlődése a magyar művelődésben*. Budapest: Magyar Népfőiskolai Társaság.
- T. Kiss, T. (2002). *Fordulatok, folyamatok. Fejezetek a magyarországi kormányok kultúrpolitikáiról 1867–2000*. Budapest: Új Mandátum.
- T. Kiss, T. (1998). Az iskolán kívüli népművelés és felnőttoktatás Magyarországon az 1920-as években. In.: Maróti – Rubovszky – Sári (szerk.): *A magyar felnőttoktatás története konferencia dokumentumai*. Budapest [Debrecen] [Jászberény]: Német Népfőiskolai Szövetség, KLTE, Jászberényi Tanítóképző Főiskola. pp. 217–226.
- Tar, K. (szerk.), 1980. *A magyar népművelés története – szöveggyűjtemény II/1*. Budapest: Tankönyvkiadó.
- Vörösváry, F. (szerk.) (1997). *A Szabad Tanítás Pécsen 1907-ben tartott Kongresszusának Naplója*. Reprint. Pécs: Dialóg Campus.

BAKA, JÓZSEF – BELOVÁRI, ANITA

OBSERVATIONS AND POSSIBILITIES: ARE THE HISTORICAL OBSERVATIONS OF COMMUNITY COLLEGES APPLICABLE IN THE OPERATION OF PRESENT-DAY COMMUNITY COLLEGES?

The community colleges came into existence in Denmark in the middle of the 19th century originally with the aim of providing available alternative for the rural adult population excluded from education to be able to catch up with the social and economic challenges of the era. The method and the institution proved to be a success story both in Denmark and in the following decades first of all in Scandinavia, which has still been going on unbeaten.

Attempts to establish educational institutions of similar type were made in Hungary as well between the two world wars but their success was altering significantly. In our lecture we would like to make attempts to reveal some determining factors which made the success of Hungarian community colleges altering in the era, but at the same time to compare all this with the present practice of community colleges examining the question whether the principles, practice and experience of the period between the two world wars may be used in the changed social, economic, educational/teaching/learning environment during the establishment of an optimal organisational, operational system.

According to our observations this approach makes our research up-to-date.

Our key issues in the focal point are (comparing the 20ies – 30ies to the practice of today): to what extent the circle of founders, actuators, the composition of the target group, the maintainers, financing, the functions of the organizations, the educational aims, contents, methods, the forms of education changed in the different types of community colleges.

We have examined the geographical location, distribution of the institutions, the characteristic features of the settlements and their configuration, accessibility, which may be a sore point in view of the fact that – contrary to the classical Scandinavian community colleges - boarding schools are quite rare types in Hungarian practice.

We have used archival sources, analysed specialized literature, done research work, used statistical data and own research results as well.

